

Quán chiếu World Cup và sự vận hành của nghiệp "đổ lỗi"

ISSN: 2734-9195 08:38 22/07/2026

Có lẽ điều đáng tự hỏi sau mỗi thất bại không phải là: “Ai đáng bị đổ lỗi?”, mà là: “Từ trải nghiệm này, mỗi chúng ta có thể chuyển hóa chính mình như thế nào?”

Có một ký ức từ thời thơ ấu mà đến tận hôm nay tôi vẫn nhớ rất rõ.

Trong một buổi sinh hoạt đầu tiên của đội Thiếu niên Hướng đạo (Cub Scouts), người trưởng nhóm của chúng tôi, được gọi bằng cái tên Akela (nhân vật sói đầu đàn trong *The Jungle Book*, *Cậu bé rừng xanh* của Rudyard Kipling) tỏ ra vô cùng giận dữ khi phát hiện một số cậu bé đã làm đổ sơn khắp bồn rửa trong nhà vệ sinh.

Đúng như hình tượng Akela trong tác phẩm văn học nổi tiếng, ông là một người nghiêm khắc, từng trải và luôn kỳ vọng các hướng đạo sinh phải sống có kỷ luật cũng như biết chịu trách nhiệm.

Ông lớn tiếng hỏi ai là người gây ra chuyện đó.

Không một ai bước lên.

Đúng lúc ấy, một người phụ trách khác khẽ bảo tôi hãy đến xin lỗi thay cho cả nhóm. Thực ra tôi không phải là người làm đổ sơn, nhưng tôi có mặt trong nhóm những cậu bé lúc sự việc xảy ra.

Lấy hết can đảm, tôi bước đến trước Akela.

“Tôi xin lỗi vì chuyện vừa xảy ra”.

Ông nhìn tôi chăm chú.

“Chính cháu làm sao?”

“Tôi không phải người gây ra, nhưng tôi có mặt ở đó và tôi xin lỗi vì đã liên quan”.

Ít phút sau, tôi bất ngờ được gọi đứng trước toàn đội.

Akela không trách mắng mà khen ngợi sự can đảm khi dám bước ra nhận phần trách nhiệm của mình. Ông cũng nhắc nhở những cậu bé còn lại rằng họ đã để cho người nhỏ tuổi nhất trong phòng làm gương về lòng dũng cảm.

Tôi không dám nhận mình đã làm được điều gì lớn lao khi mới tám tuổi. Thế nhưng ký ức ấy lại hiện về sau trận bán kết World Cup tuần trước, khi đội tuyển Anh một lần nữa gục ngã đầy tiếc nuối trước đại kình địch Argentina.



Thomas Tuchel - Huấn luyện viên trưởng đội tuyển Anh tại WorldCup 2026

Tôi xem trận đấu cùng gia đình.

Giống như hàng triệu cổ động viên khác, tôi thất vọng, buồn bã và hụt hẫng.

Điều khiến tôi buồn hơn cả không phải là thất bại trên sân cỏ, mà là những gì diễn ra ngay sau tiếng còi mãn cuộc: nỗi thất vọng nhanh chóng biến thành một nhu cầu mãnh liệt phải tìm ra một người để đổ lỗi.

Chỉ vài phút sau khi trận đấu kết thúc, các bình luận viên truyền hình, chuyên gia bóng đá và vô số “huấn luyện viên bàn phím” gần như đồng loạt chọn Thomas Tuchel làm “vật tế thần”.

Chỉ sau một đêm, người từng được tung hô như người hùng dân tộc bỗng biến thành kẻ tội đồ, bị xem là nguyên nhân duy nhất khiến tuyển Anh lỡ hẹn với trận chung kết.

Một cây bút bóng đá của BBC thậm chí viết: *“Thất bại này gần như hoàn toàn là lỗi của Tuchel”*.

Theo cách lập luận ấy, chỉ cần Tuchel không phạm những sai lầm chiến thuật “ngớ ngẩn”, nước Anh hẳn đã có mặt trong trận chung kết mà họ “xứng đáng” được góp mặt.

Nhưng nhìn nhận như vậy dường như khá khó hiểu.

Ngay từ tối hôm đó, có thể thấy rằng dưới sự dẫn dắt của Tuchel, tuyển Anh đã đạt thành tích tốt nhất tại World Cup kể từ năm 1966.

Lần gần nhất Anh vào bán kết là World Cup 2018 dưới thời Gareth Southgate. Tuy nhiên, đội hình của Tuchel phải thi đấu nhiều hơn một trận loại trực tiếp so với năm 2018, đồng thời đối mặt với lịch thi đấu khắc nghiệt hơn rất nhiều.

Ở vòng 16 đội, tuyển Anh đánh bại Mexico với tỷ số 3-2 ngay trên sân Azteca ở độ cao lớn so với mực nước biển, trong điều kiện bất lợi và còn phải chơi thiếu người từ phút 54.

Đến tứ kết, họ vượt qua Na Uy 2-1 sau hiệp phụ trong cái nóng 33°C tại Miami; chỉ số nhiệt do độ ẩm cao vượt quá 40°C.

Khi tiến vào bán kết, các cầu thủ Anh không chỉ kiệt sức vì cường độ thi đấu mà còn đã di chuyển tổng cộng khoảng 5.700 dặm (hơn 9.100 km) trong suốt giải đấu.

Để so sánh, Argentina chỉ phải di chuyển khoảng 3.500 dặm, còn Pháp khoảng 2.400 dặm.

Vượt qua tất cả những thử thách ấy, tuyển Anh đến Atlanta gặp La Albiceleste (biệt danh của đội tuyển Argentina, nghĩa là “Đội bóng Xanh . Trắng”).

Giấc mơ World Cup khép lại bằng thất bại sít sao 1-2.

Ngay lập tức, những lời chỉ trích lại bùng lên.

Người ta cho rằng Tuchel thay người sai thời điểm, lựa chọn chiến thuật quá thận trọng và vì thế phải chịu hoàn toàn trách nhiệm.



Tuchel lên tiếng sau thất bại đau lòng của đội tuyển Anh tại World Cup! Ảnh: Internet

Điều đáng nói là dường như chẳng mấy ai còn nhớ tuyển Anh vừa để thua đương kim vô địch thế giới, đồng thời là nhà vô địch Copa América, trong đội hình sở hữu Lionel Messi, người được nhiều chuyên gia xem là cầu thủ vĩ đại nhất lịch sử bóng đá.

Cũng chẳng ai đặt câu hỏi đơn giản rằng: liệu Argentina hôm ấy có đơn giản là đội chơi hay hơn?

Hay các cầu thủ Anh chưa đủ tốt?

Thay vào đó, đám đông cần một người phải trả giá.

Họ cần một đối tượng để trút giận.

[Góc nhìn biên tập]: “Khi tâm sân cần một đối tượng để bám víu! Từ lăng kính của Phật, việc chúng ta luôn muốn tìm một người để đổ lỗi sau mỗi thất bại không đơn thuần là phản ứng cảm xúc, mà còn phản ánh sự vận hành của tam độc: tham, sân, si.

Khi kỳ vọng không trở thành hiện thực (tham), tâm dễ khởi lên bực bội, thất vọng (sân). Nhưng thay vì bình tĩnh nhìn lại toàn bộ các nhân duyên tạo nên kết quả, con người thường bị si - sự mê lầm về tính duyên khởi của mọi sự vật dẫn dắt, khiến họ quy tất cả nguyên nhân vào một cá nhân cụ thể. Đổ lỗi vì thế trở thành một cách giải tỏa cảm xúc, chứ không phải một con đường đi đến sự thật.

Theo giáo lý Duyên khởi (Pratītyasamutpāda), không có một kết quả nào hình thành từ duy nhất một nguyên nhân. Một trận thua bóng đá là sự hội tụ của vô số điều kiện: phong độ cầu thủ, chiến thuật, đối thủ, thể lực, thời tiết, áp lực tâm lý, may mắn... Khi chỉ chăm chăm quy kết cho một huấn luyện viên hay một cầu thủ, chúng ta đã vô tình giản lược một thực tại vốn rất phức tạp thành một câu chuyện “đúng - sai” đầy cảm tính.

Đức Phật cũng nhiều lần nhắc đến nghiệp (karma) như trách nhiệm của mỗi cá nhân đối với hành động của mình, chứ không phải trách nhiệm thay cho lỗi lầm của người khác. Nhận trách nhiệm là một phẩm chất cao đẹp; nhưng quy kết, kết án và nuôi dưỡng tâm sân đối với người khác lại là điều hoàn toàn khác. Một cộng đồng chỉ thật sự trưởng thành khi biết phân biệt giữa trách nhiệm và đổ lỗi, giữa góp ý và phán xét, giữa trí tuệ và cảm xúc nhất thời.

Có lẽ vì thế, điều xã hội hôm nay cần không phải là thêm những “vật tế thần”, mà là nhiều hơn những con người biết dừng lại để quán chiếu: *Điều gì thực sự đã tạo nên kết quả này? Và chính tâm mình đang phản ứng từ trí tuệ hay từ sân hận?*”.

Đó là một câu chuyện cũ, xưa như chính lịch sử loài người.

Trong Kinh Thánh, khi Thiên Chúa hỏi Adam về hành động của mình, ông đổ lỗi cho Eva.

Đến lượt Eva lại quy trách nhiệm cho con rắn.

Cain sau khi sát hại em trai cũng tìm cách biện minh cho bản thân.

Ngay cả Aaron, sau khi đúc con bê vàng cho dân Israel tôn thờ, cũng viện dẫn rằng chính dân chúng đã ép ông làm như vậy.

Điều đó không có nghĩa Thomas Tuchel là một huấn luyện viên hoàn hảo.

Ông cũng như bất kỳ ai trong chúng ta, đều có sai lầm và giới hạn.

Nhưng điều đáng suy nghĩ là xã hội hiện đại dường như ngày càng quen với việc tổ chức những “phiên tòa dư luận”, nơi phải có một người bị lên án mỗi khi kết quả không như mong đợi.

Không chỉ bóng đá.

Chính trường, doanh nghiệp, trường học hay mạng xã hội cũng thường xuyên vận hành theo logic ấy.

Điều đáng trân trọng là sau trận đấu, Thomas Tuchel không chọn cách phản ứng bằng sự cay cú.

Trong cuộc họp báo sau trận, ông nói:

“Tôi sẽ không tham gia trò chơi tìm người để đổ lỗi. Với tôi, không có ai đáng bị quy trách nhiệm. Nhưng nếu mọi người cần một người chịu trách nhiệm, tôi xin nhận phần đó”.

Đó là một thái độ đáng suy ngẫm.

Biết nhận trách nhiệm là phẩm chất đáng quý.

Nhưng biến mọi sai sót thành lý do để kết án con người lại là điều hoàn toàn khác.

Là một cộng đồng, có lẽ chúng ta cần học cách bao dung hơn với huấn luyện viên, với các nhà lãnh đạo, với đồng nghiệp và cả những người thân cận quanh mình.

Bởi sau tất cả, dưới sự dẫn dắt của Tuchel, đội tuyển Anh vẫn giành vị trí thứ ba sau chiến thắng đầy cảm xúc 6-4 trước Pháp và đạt thành tích tốt nhất tại World Cup trong suốt 60 năm qua.

Nhìn theo góc độ ấy, đây đâu phải là một hành trình đáng thất vọng.

Thay lời kết

Trong giáo lý nhà Phật, nghiệp là kết quả của vô số nhân duyên đan xen, chứ không phải sản phẩm của một nguyên nhân đơn lẻ. Vì vậy, khi một sự việc xảy ra, việc vội vàng tìm một cá nhân để quy kết thường chỉ làm nuôi lớn sân hận, chấp ngã và tà kiến, thay vì giúp ta nhìn rõ toàn bộ bức tranh.

Một xã hội trưởng thành không phải là xã hội không có sai lầm, mà là xã hội biết đối diện với sai lầm bằng trí tuệ, tinh thần trách nhiệm và lòng từ bi. Khi mỗi người bớt đi một lời kết tội, thêm vào một chút lắng nghe và thấu hiểu, những thất bại sẽ trở thành cơ hội để cùng học hỏi, thay vì là cái cớ để chia rẽ.

Có lẽ điều đáng tự hỏi sau mỗi thất bại không phải là: “Ai đáng bị đổ lỗi?”, mà là: “Từ trải nghiệm này, mỗi chúng ta có thể chuyển hóa chính mình như thế nào?”

Tác giả: **Clement Harrold**/Chuyển ngữ và biên tập: **Thường Nguyên**

Nguồn: <https://thecatholicherald.com/article/world-cup-heartbreak-and-our-toxic-culture-of-blame>